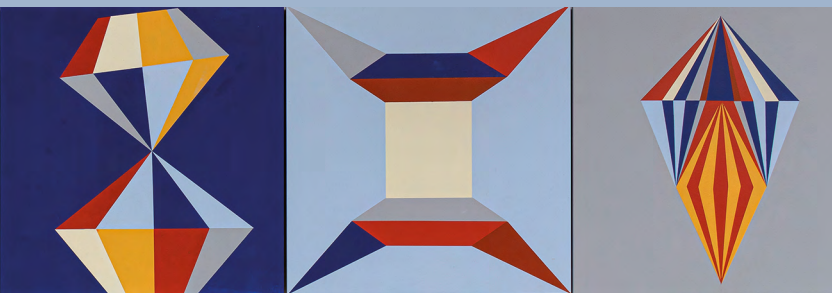

Kunst der folk ferdes

Håndbok for offentlig kunst i Innlandet

Ebba Bring, *Utsyn/Glántan*, 2020
Integrert glassmosaikk i seremonirom, 120 x 335 cm
Labo helse- og omsorgssenter, Østre Toten kommune
© Ebba Bring / BONO 2021
Kunstkonsulent: Kristin Sæterdal. Arkitekt: Arkitema
Foto: Øystein Thorvaldsen

Innholdsfortegnelse

Innledning	5
Hva er offentlig kunst?	8
Hvor begynner vi?	12
Stedet som utgangspunkt	12
Kommunale og fylkeskommunale prosjekter	13
Andre offentlige og private initiativer	13
Kunstnerinitiativer	15
Finansiering	15
Bygg og uterom i kommune og fylke	18
Kunstkonsulenten	18
Kunstutvalget	20
Kunstutvalgets funksjon og oppgaver	21
Kunstplanen	24
Hvordan velge kunstnere	24
Ulike former for kunstverk	28
FDV (Forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdsplan)	32
Formidlingsplan	32
Dokumentasjon	32
Henvisninger til gjeldende lovverk	36
Kunstavgiften	36
Forskrift om offentlige anskaffelser	36
Kunstnernes rettigheter	36
Om kunstsentrene i Innlandet	38
Kontaktinformasjon	39

Innledning

Denne håndboka er et verktøy for offentlige og private aktører som skal gjennomføre kunstprosjekter i offentlige bygg og uterom. Enten du jobber innenfor kultur eller eiendom i en kommune, er representant i et kunstutvalg, politiker, kunstkonsulent, arkitekt, entreprenør eller kunstner, kan du finne nyttig informasjon her.

Håndboka skisserer en god prosess, henviser til relevant regelverk og viser eksempler på gjennomførte prosjekter. Håndboka er utarbeidet av Oppland Kunstsenter og Kunstbanken Hedmark Kunstsenter, som er de regionale kompetansesentrene for kunst i offentlige rom i Innlandet. Kontakt oss gjerne allerede i oppstartsfasen, se kontaktinfo på siste side.

Bente Sommerfeldt-Colberg, *Soltid og Stjernetid*, 2018
Urskive med videoanimasjon av stjernehimmelen over Moelv
Fasadeverk på Moelv skole, Ringsaker kommune
© Bente Sommerfeldt-Colberg / BONO 2021
Kunstkonsulent: Egil Martin Kurdøl. Arkitekt: Plan1
Foto: Øystein Thorvaldsen

Til venstre i bildet vises også to av István Lisztes' seks bronseskulpturer
Se også side 11

Hva er offentlig kunst?

Den offentlige kunsten finnes der vi ferdes, og er en del av våre liv fra livets begynnelse på fødeavdelingen, i barnehagen, gjennom skole- og studieår, på arbeidsplassen, i seremonielle sammenhenger, og i byrom og natur. Kunsten kan ta mange former – den kan være flyktig og unnselig eller et ruvende landemerke vi navigerer etter.

Offentlige kunstprosjekter utgjør i dag landets største og mest besøkte kunstsamling, og representerer store kulturelle og økonomiske verdier. Felles for de offentlige kunstverkene er at de demokratiserer kunstopplevelser. Den offentlige kunsten er tilgjengelig på en annen måte enn i gallerier og museer, og den kan møte oss der vi minst venter det.

Ordningen med kunst i offentlige rom er resultat av den nasjonale kunstpolitikken. I 1976 ble etaten Ut-smykkingsfondet (fra 2006: KORO, statens organ for kunst i offentlig rom) for offentlige bygg opprettet. Dette skulle bidra til å sikre kunst i det offentlige rom, det vil si i statlige, kommunale og fylkeskommunale bygg og uterom. Det ble utarbeidet ordninger som er banebrytende i internasjonal sammenheng, og som har bidratt til at mange imponerende verk er tilgjengelig for publikum over hele landet.

Initiativet kom fra kunstnerne som var del av Kunstneraksjon-74 i 1974. Aksjonens hensikt var å sikre arbeid og inntekter for kunstnerne, og å bidra til at kunst skulle nå ut og spille en rolle i samfunnet. Kunstneraksjonen resulterte også i opprettelse av landets kunstsentre (landsdekkende med 15 sentre per i dag), samt vederlags- og stipendordninger.

Kunst i offentlige rom handler om å demokratisere kunstopplevelsene ved at kunst skjer der folk ferdes, og om å bygge rammer for oppdrag og arbeidsplasser innen kunstfeltet.

Kunstsentrene jobber for at fylker og kommuner avsetter midler til kunst, at vedtakene er ledsaget av gode retningslinjer, og at eksisterende kunst forvaltes på en god måte. Få kommuner har mulighet til å ansette personer med kunstfaglig kompetanse på fast basis – kunstsentrenes tilbud gir faglig trygghet og sikrer profesjonelle resultater.

Fredrik Raddum, *3-2-1*, 2013
 Malt polyesterskulptur
 Otta videregående skole, Sæl kommune, Oppland fylkeskommune
 © Fredrik Raddum / BONO 2021
 Kunstkonsulenter: Egil Martin Kurdøl og Heidi Rødstøl
 Foto: Øystein Thorvaldsen

István Lisztes, *Kvinne i eget hus*, 2018
 En av seks bronseskulpturer
 Moelv skole og Moelvhallen, Ringsaker kommune
 © István Lisztes / BONO 2021
 Kunstkonsulent: Egil Martin Kurdøl. Arkitekter: Plan1 / JAF arkitektkontor
 Foto: Ringsaker kommune

Hvor begynner vi?

Stedet som utgangspunkt

Et sted eller et bygg er det konkrete utgangspunktet når et kunstprosjekt i et offentlig rom gjennomføres. Stedets eller byggets historikk, topografi, sosiologi, funksjon samt hvem som vil være brukere av kunstverket, er viktige aspekter som bør inkluderes i en stedsanalyse. Stedsanalysen er utgangspunktet for kunstplanen – kunstprosjektets viktigste dokument. Les mer om kunstplanen på side 24.

Matias Faldbakken, *Ideal*, 2001

Maleri direkte på vegg i Hamar rådhus, Hamar kommune

Ideal flatbrødfabrikk stod tidligere på rådhusstomten

© Matias Faldbakken / BONO 2021

Kunstkonsulent: Finn Aage Andersen.

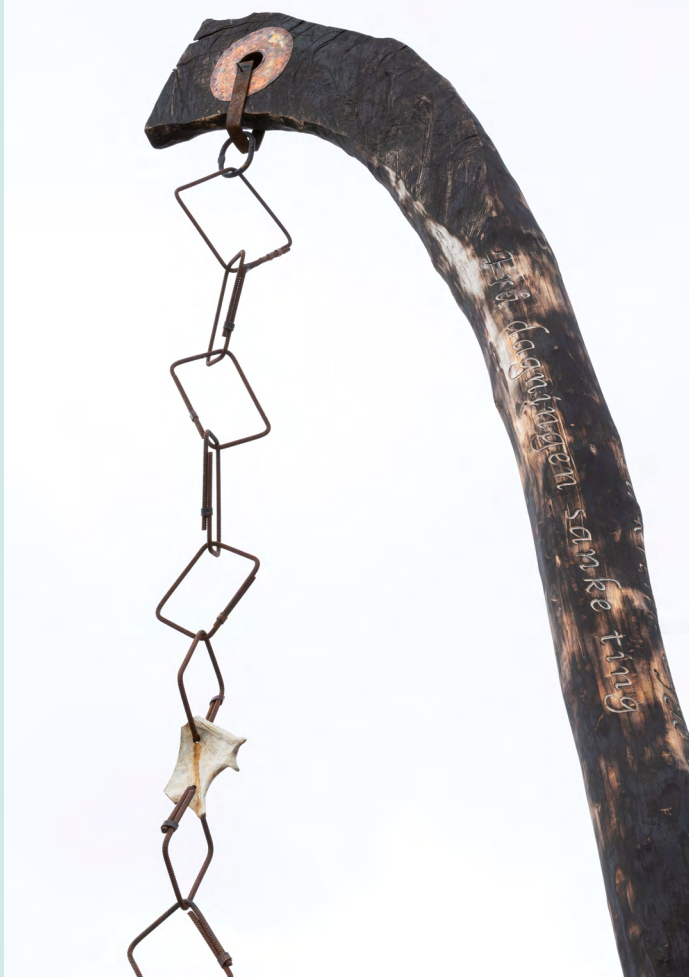
Arkitekter: Snøhetta / Anderssen + Fremming. Foto: Jiri Havran

Kommunale og fylkeskommunale prosjekter

Mange fylkeskommuner og kommuner har, i likhet med staten, vedtak om å realisere kunstprosjekter i bygg, uterom og ved rehabilitering. Vanligvis er dette en prosentdel mellom 0,5-2% av det totale byggebudsjettet. Det er også vanlig å gradere satsen etter byggets offentlighetsgrad. Et kommunalt vannrenseanlegg med begrenset publikumstilgang er ikke like tilgjengelig som for eksempel en park. Innlandet fylkeskommune praktiserer 1,5% med gradering. Kunstsentrene kan som regionale kompetansesentre for kunst i offentlige rom veilede kommuner som ønsker å vite mer om vedtak og retningslinjer.

Andre offentlige og private initiativer

Ved realisering av kunstprosjekter eller innkjøp av verk på eget initiativ er det hensiktsmessig å opprette en arbeidsgruppe, hvor vi anbefaler at minst én person har kunsthaglig kompetanse. I større prosjekter bør det også engasjeres en kunstkonsulent/kurator som utvikler og følger opp prosjektet. Kunstsentrene kan bidra med råd og veiledning i slike prosesser. Eksempler: Skatt Øst, Hamar (2019); Tankeplass, Innlandet fylkeskommune (2020); Skulpturstopp, Sparebankstifelsen DNB og Sparebanken Hedmarks kunsthond.

FFB (Fellesskapsprosjektet å fortette byen)

Odelsgut og fantefølge (detalj), 2019

Installasjon med blandet teknikk/prosessbasert verk

Del av prosjektet Vegskille, Kvam, Nord-Fron kommune

© FFB (Fellesskapsprosjektet å fortette byen)

Kunstkonsulent: Eivind Slettebæås. Foto: Øystein Thorvaldsen

Kunstnerinitiativer

I Innlandet er det lang tradisjon for at kunstnere tar initiativ til kunstprosjekter i offentlige rom. Desentralisert kunstpraksis rommer begreper som stedskunst, landart og kunst i natur – en kunstpraksis som ikke begrenses av den tradisjonelle bruken av visningssteder som museer, gallerier, offentlige bygninger og uterom.

Disse prosjektene er i stor grad temporære og involverer ofte flere kunstnere. Kommuner og fylkeskommune kan være involvert i utviklingen av slike prosjekter og bidra med teknisk og økonomisk støtte. Eksempler på kunstnerinitierte prosjekter: Mjøsa - et kunstprosjekt (2018), Kunstsymposiet MINE (2001) og HEMart (1997).

Finansiering

KORO (statens organ for kunst i offentlige rom) har en søkbar tilskuddsordning for kunstnere, kuratorer, sivilsamfunnsaktører, kommuner og fylkeskommuner; Lokalsamfunnsordningen. Ordningen skal stimulere til utvikling, produksjon og formidling av kunst i offentlige rom i lokalsamfunn over hele landet. Sparebankstiftelsene og andre private fond kan også bidra til finansiering. Fylkeskommunen og mange kommuner har også søkbare tilskuddsordninger for kunstnere.

Markus Li Stensrud, *Verdens ende*, 2018
Furutre felt på Toten fraktet stående på lekter over Mjøsa
Del av Mjøsa - et kunstprosjekt, installert på Espern, Hamar kommune
© Markus Li Stensrud
Kunstnerinitiert prosjekt. Les mer på Kulturnett Innlandet
Foto: Markus Li Stensrud

Bygg og uterom i kommune og fylke

Kunstkonsulenten

For å gjøre godt kvalifiserte valg er det nyttig å engasjere en kunstkonsulent (også kalt kurator eller kunsthaglig rådgiver). Det sikrer den kunsthaglige kvaliteten i prosessen, og er et krav for å søke eksterne midler fra KORO.

Kunstkonsulenten skal ha formell kunsthaglig kompetanse, og er ansvarlig for at det utarbeides en kunstplan. Les mer om kunstplanen på side 24.

Kunstkonsulenten sørger for at kunsthaglige hensyn blir ivaretatt og at retningslinjene for kunstprosjektet blir fulgt.

Kunstsentrene anbefaler at kunstkonsulenten honoreres med KORO's gjeldende sats som minstesats, og at honoraret utgjør 10-15% av det totale kunstbudsjettet.

Kunstsentrene er behjelpelig med å utlyse konsulentoppdrag og kan bistå oppdragsgiver i prosessen. Les om offentlige anskaffelser på side 36.

Inga Blix, *Litt etter litt*, 2007

Sydd tekstilcollage i ull, 350 x 280 cm

Eidskog ungdomsskole, Eidskog kommune

© Inga Blix / BONO 2021

Kunstkonsulent: Aase Marie Brun. Arkitekt: Skanark

Foto: Jiri Havran

Kunstutvalget

Når det skal realiseres kunstprosjekter i offentlige bygg og uterom, bør byggherre så tidlig som mulig opprette et representativt utvalg som består av:

- Kunstkonsulent/kurator
- Byggherre
- Brukerrepresentant
- Arkitekt eller landskapsarkitekt

I enkelte prosjekter er det også relevant å inkludere tilleggsrepresentanter som ivaretar brukernes interesser.

En slik sammensetning sikrer en demokratisk prosess, samtidig som den kunstfaglige profesjonaliteten ivaretas. Ved stemmelikhet i kunstfaglige avgjørelser anbefaler kunstsentrene at kunstkonsulenten har dobbeltstemme.

Kunstutvalget velger selv sin leder. I de fleste tilfeller er det hensiktsmessig at kunstkonsulenten leder utvalget, og at byggherre ivaretar sekretærfunksjonen.

Kunstutvalgets funksjon og oppgaver

Kunstkonsulenten er bindeleddet mellom kunstneren og kunstutvalget. Kunstutvalget skal følge kunstnerens prosess hele veien fra skisse til ferdig verk for å bygge gjensidig forståelse i prosjektet. Utvalgets samlede kompetanse fungerer rådgivende for kunstner. Utvalget koordinerer også kunstnernes arbeid opp mot byggeprosjektet.

Kunstkonsulenten utarbeider i dialog med kunstutvalget en *kunstplan*. Kunstplanen godkjennes av utvalget.

Kunstutvalget holder overtakelsesforretning og godkjenner ferdige kunstverk.

Kunstkonsulenten utarbeider sammen med kunstner en *forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdsplan* (FDV) for kunstverkene som leveres til byggherre.

Kunstkonsulenten utarbeider også forslag til hvordan kunstprosjektene kan formidles til publikum gjennom en *formidlingsplan*.

Tone Myskja i samarbeid med elever og lærere ved kunst og håndverk
Elevenes visningssted (en av fire deler), 2021, maleri på MDF-plater
Nord-Aurdal ungdomsskole, Nord-Aurdal kommune
© Tone Myskja / BONO 2021
Arkitekt: Aaland Arkitektkontor / SBG Byggprosjekt
Kunstkonsulent: Marit Arnekleiv. Foto: Øystein Thorvaldsen

Kunstplanen

Kunstplanen er nøkkeldokumentet for realisering av kunstprosjekter. Kunstplanen beskriver og begrunner valg av sted for kunstprosjektene, kunstnerisk uttrykk og valg av utførende kunstnere. Den skal også inneholde budsjett og fremdriftsplan. Kunstsentrene kan kvalitetssikre kunstplaner.

Hvordan velge kunstnere

Det er ulike fremgangsmåter, og det vil variere hvilken metode som egner seg best til det enkelte prosjekt:

- Oppdrag til kunstner på grunnlag av åpen prekvalifisering, presentasjon eller konkurranse.*
- Direkte oppdrag til kunstner. Kunstneren kontaktes direkte og tildeles oppdraget.
- Innkjøp direkte fra kunstner eller gjennom galleri/visningssted.
- Gjenbruk. Ved flytting eller ombygging kan kunstverk plasseres i nye omgivelser.

Eksempel på gjenbruk av verk, komponert av Laila Kongevold
Utvalgte malerier i helsehusets eie danner et salonghjørne
Lillehammer helsehus, Lillehammer kommune, 2014
Kunstkonsulent: Bodil Buchacz. Arkitekt: Plan og Prosjekt arkitekter
Foto: Laila Kongevold.

*For å velge kunstner til å utføre oppdrag kan det utlyses en offentlig, åpen prekvalifisering med tydelige kriterier for utvelgelse. På grunnlag av prekvalifisering eller ved direkte invitasjon kan det inviteres et mindre antall kunstnere til lukket konkurranse. Det utarbeides kontrakt for konkurransen og deltakerne honoreres for å utarbeide skisseforslag. Utvalget juryerer konkurranser og godkjenner skisseforslag. Forslag/vinnerutkast kan også godkjennes med føring.

Les om offentlige anskaffelser på side 36.

Jenny Alnæs, *Skogen synger*, 2019
 Digitalprint på glass
 Fasadeverk, Glommasvingen skole, Sør-Odal kommune
 © Jenny Alnæs / BONO 2021
 Kunstkonsulent: Reidun Bull-Hansen. Arkitekt: L2 Arkitekter
 Foto: Øystein Thorvaldsen

Thomas Nordström og Annika Oskarsson, *Flygare*, 2014
 Skulpturer i rustfritt stål med LED-belysning
 Nord-Østerdal vgs., Tynset kommune, Hedmark fylkeskommune
 © Thomas Nordström og Annika Oskarsson / BONO 2021
 Kunstkonsulent: Kristin Sæterdal. Arkitekt: Longva arkitekter
 Foto: Hans Erik Eidsvåg

Ulike former for kunstverk

- *Integrerte kunstverk* er kunst som inngår i selve arkitekturen, stedet eller landskapet. Eksempler kan være mønster utført i et gulv, eller en ute-plass innpasset i et landskap eller uterom. For at dette skal gi best mulige resultater er det viktig at kunstner involveres tidlig i byggeprosessen og har nær dialog med byggeledelse og arkitekt.

- *Permanente kunstverk* er verk som plasseres i et bygg eller uterom og er laget av materialer som har lang levetid. Verkene kan være fastmontert eller flyttbare. Eksempler er en skulptur plassert utendørs, eller et fotografi som henger på veggen inne. Permanente verk kan også være immaterielle, som lyd eller lys.

- *Temporære kunstverk* er kunstverk som er laget for å vare en avgrenset tidsperiode. De kan enten nedbrytes naturlig eller fjernes etter en bestemt tid. Temporære verk kan også være immaterielle og ta form av en handling eller performance.

Gunilla Klingberg, *Mønster*, 2014
Integrert gulvarbeid i betongintarsia
Kulturpassasjen, Hamar kulturhus, Hamar kommune
© Gunilla Klingberg / BONO 2021

Kunstkonsulenter: Reidun Bull-Hansen og Yngvild Færøy
Arkitekt: Tegnastuen Vandkunsten. Foto: Jiri Havran

Kari Håkonsen, Glassobjekter i tak over tannlegestol, 2009
Blåst glass i kombinasjon med vindusglass
Kongsvinger tannklinikk, Hedmark fylkeskommune
© Kari Håkonsen / BONO 2021
Kunstkonsulent: Marianne Tjønn. Arkitekt: Anderssen + Fremming
Foto: Jiri Havran

Ansgar Ole Olsen, *Protese*, 2018
Stålskulptur
Del av Mjøsa - et kunstprosjekt, Furuberget, Hamar kommune
© Ansgar Ole Olsen / BONO 2021
Kunstnerinitiert prosjekt. Les mer på Kulturnett Innlandet
Foto: Ansgar Ole Olsen

FDV (Forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdsplan)

Ved overtakelsesforretning skal kunstkonsulenten i samarbeid med kunstner utarbeide en forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdsplan for kunstverk(ene). Planens formål er å sikre optimale visningsforhold for kunstverkene, og at de til enhver tid er i god stand. Anbefalinger om vernesoner (verkets omgivelser) og verkens estimerte levetid bør inngå i planen. Hvis et verk skades, må endres, flyttes eller destrueres skal kunstneren alltid informeres, jf. Åndsverksloven.

Formidlingsplan

God formidling av kunstverkene er viktig for å skape forståelse, kunnskap og eierskap – som igjen styrker forvaltningen. Formidlingen bør omfatte skilting eller henvisning til mer informasjon. Formidlingen kan også ta form av dialog og diskusjoner som involverer publikum.

Dokumentasjon

Kunstutvalget har ansvar for at de ferdigstilte kunstprosjektene dokumenteres både skriftlig og visuelt. Det skal settes av midler i budsjettet til å engasjere profesjonell fotograf. Dokumentasjonen skal arkiveres hos byggherre og kunstsentrene. Dokumentasjonen er også viktig som referansemateriale ved for eksempel vedlikehold og formidling av kunstverkene.

Ole Lislerud i samarbeid med elever, *The Wall is in Your Mind*, 2013
Porselenstavler med silketrykk og veggmaleri på betong
Hadeland videregående skole, Oppland fylkeskommune
© Ole Lislerud / BONO 2021
Kunstkonsulenter: Esther Helén Slagsvold og Eivind Slette-meås
Arkitekt: Arkitektgruppen lille frøen. Foto: Lotten Pålsson

Ånond Versto, *Falkesteinen*, 2020

En av tre skulpturer langs pilegrimsleden, utført i porsgrunnsmarmor

Del av prosjektet Tankeplass, Høgkleiva, Ringeby kommune

Les mer om Tankeplass på Kulturnett Innlandet

© Ånond Versto

Kunstkonsulent: Eivind Sletteameås. Foto: Siri Leira

Henvisninger til gjeldende lovverk

Kunstavgiften

Som tillegg til kjøpesum for kunst/kunstoppdrag skal det settes av 5% som lovpålagt avgift til Bildende Kunstneres Hjelpesfond (BKH). Byggherre er ansvarlig for rapportering og innbetaling.

Forskrift om offentlige anskaffelser

Kunstverk er unike og derfor unntatt fra Forskrift om offentlige anskaffelser, jf. § 13-4. Vilkår for anskaffelser uten konkurranse, b) 1: «Oppdragsgiveren kan gjennomføre en anskaffelse uten konkurranse dersom formålet er å skape eller anskaffe et unikt kunstnerisk verk eller en unik kunstnerisk fremføring.»

Utlysning av kunstkonsulentoppdrag skal gjøres i henhold til Forskrift om offentlige anskaffelser med de til enhver tid gjeldende terskelverdier. Merk at disse terskelverdiene kun gjelder kunstkonsulenthonoraret.

Kunstnernes rettigheter

Opphavsrett gir kunstnere enerett til å råde over åndsverk de har skapt. Dette betyr at kunstnere er beskyttet mot at andre bruker deres kunstverk uten tillatelse, og at det kan kreves vederlag for bruken. For informasjon om kunstnernes opphavsrett, kontakt den norske opphavsrettsorganisasjonen BONO.

Espen Dietrichson, Altertavle, 2015
Våler kirke i Våler kommune, Våler kirkelige fellesråd
© Espen Dietrichson / BONO 2021
Kunstkonsulent: Inga Blix. Arkitekt: Espen Surnevik
Foto: Vegard Kleven

Kunstsentrene i Innlandet

Håndboka er utarbeidet av Oppland Kunstsenter og Kunstbanken Hedmark Kunstsenter – regionale kompetansesentre for kunst i offentlige rom i Innlandet.

Oppland Kunstsenter og Kunstbanken Hedmark Kunstsenter er del av det landsomfattende nettverket Kunstsentrene i Norge (KiN). Vi tilbyr kompetanse og veiledning i alle kunstfaglige spørsmål.

Kunstsentrenes rådgivende organer OKIOR (Oppland kunst i offentlige rom) og OK Hedmark (Offentlig kunst Hedmark) jobber aktivt for at flest mulig skal kunne oppleve kunst av høy kvalitet i offentlige inne- og uterom i hele Innlandet.

Vi tilbyr et kostnadsfritt oppstartsmøte for initiativtagere til kunstprosjekter i offentlige rom. Ta kontakt!

Se også våre nettsider for mer nyttig informasjon, eksempler på verk, relevante linker og arbeidsverktøy.

Foto på omslag: Utsnitt av *Elevenes visningssted*, 2021

Tone Myskja i samarbeid med elever og lærere ved kunst og håndverk, Nord-Aurdal ungdomsskole, Nord-Aurdal kommune
© Tone Myskja / BONO 2021

Kunstkonsulent: Marit Arnekleiv. Foto: Øystein Thorvaldsen

Kontaktinformasjon

OK Hedmark (Offentlig kunst Hedmark)

Kunstbanken Hedmark Kunstsenter

Parkgata 21, 2317 Hamar

post@kunstbanken.no

kunstbanken.no

62 54 22 60

KUNSTBANKEN
Hedmark Kunstsenter

OKIOR (Oppland kunst i offentlige rom)

Oppland Kunstsenter

Kirkegata 68, 2609 Lillehammer

okior@kunstopp.no

kunstopp.no

971 22 422

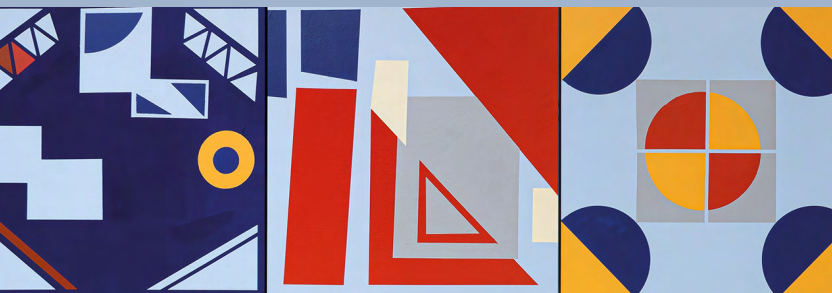
Kunst der folk ferdes - Håndbok for offentlig kunst i Innlandet

PDF-versjon. Sist oppdatert 02.09.2021. Design: Siri Leira.

ISBN: 978-82-691169-2-2.

© Oppland Kunstsenter og Kunstbanken Hedmark Kunstsenter 2021.

Kunnskap om prosessene
Oppdrag til kunstnerne
Kunst til befolkningen

ISBN 978-82-691169-2-2

© Oppland Kunstsenter og Kunstbanken Hedmark Kunstsenter 2021
Regionale kompetansesentre for kunst i offentlige rom i Innlandet